

FUNCTIONAL SUBSTITUTION OF A NASAL VOWEL WITH A NASAL VOWEL IN THE SPOKEN LANGUAGE OF FRENCH

Assoc. Prof. Veska Kirilova, PhD

Faculty of Modern Languages

St. Cyril and St. Methodius University, Veliko Turnovo, Bulgaria

Phone: 062 618 283

E-mail: v.dimitrova@ts.uni-vt.bg

Abstract: *This paper analyzes some cases of functional substitution of one nasal vowel with another one in the spoken language of French, as well as in some variants of French, spoken outside the territory of France. The reasons of generating the substitution at a phonetic and phonological level (subsegmental and segmental) are being studied. Attention was also drawn to the extra-phonetic factors leading to the manifestation of the process under consideration.*

Keywords: *functional substitution, nasal vowel, spoken language, French language*

ВЪВЕДЕНИЕ

Субституцията на носова с друга носова гласна е една от често наблюдаваните фонологични промени в устната практика на френския език. Тя произтича от нестабилността на фонологичните опозиции, в които влизат помежду си някои носови гласни. Това води до вариантност при определяне на броя на носовите гласни във френската фонологична система. Четири са носовите фонемите от нормативната френска фонологична система – [ɛ̃], [œ̃], [ɔ̃], [ɑ̃], описани в редица учебни пособия по френска фонетика и фонология, излезли през XX в. (Lawton, M., 2009: 28), както и в съвременни публикации по този проблем (Durand, J. & Lyche, Ch., 2004, Coté, M.-H., 2005). В някои научни разработки от XXI в. започва да се говори за три френски носови вокални фонемите, макар че подобни мнения са изказвани и преди това (вж. още Lawton, M., 2009: 28). Неутрализирането на опозицията [œ̃ - ɛ̃] е основна причина, поради която се смята, че носовите фонемите във френския език са 3 – /ɑ̃/, /ɛ̃/ и /ɔ̃/ (Léon, P., 1992, Tuailon, G., 1994, Lawton, M., 2009, Sabio, F., 2013).

Обект на настоящото изследване е функционалната (ненормативна) субституция на носова с друга носова гласна в устната практика на френския език и на неговите разновидности и причините, които я обуславят на фонетично ниво (субсегментно и сегментно). Обърнато е внимание също и на извънфонетичните фактори, довели до проява на разглеждания процес.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Функционална субституция на носово [œ̃]

1.1. Функционална субституция на носово [œ̃] с носово [ɛ̃]

Една от най-често срещаните субституции на носова гласна с друга носова гласна е замената на носово [œ̃] с носово [ɛ̃]. Изследване на Дюран и Ешен (Durand, J. & Echenne, J., 2011:1) сочи, че в парижкия говор съществува тенденция към неутрализиране на опозицията [œ̃] – [ɛ̃] в полза на [ɛ̃], макар че [œ̃] остава като вариант на употреба във високия стил (Elsaadani, A., 2014: 25). В младежкия говор този вид замяна е със силна проява (Coté, M.-H., 2005: 16), като може да се наблюдава също в говора на парижката буржоазия (Østby, K.A., 2007: 232) и в северните френски говори като цяло (Sabio, F., 2013:7). Замяната на /œ̃/ с /ɛ̃/ съществува още през XVI – XVII в. (Hansen in Lawton, M., 2009: 22), като нейната проява се увеличава към края на XIX и началото на XX в. (Hansen in Lawton, M., 2009: 22). Този процес вече е напълно завършен в просторечния говор (Bauche in Lawton, M., 2009: 46).

Важно е обаче да се отбележи, че за разлика от френския, говорен в северна Франция, в който съществува тенденция към неутрализиране на опозицията [œ̃] – [ɛ̃], южният говор запазва тази фонологична опозиция (Sabio, F., 2013: 7; Durand, J. & Eychenne, J., 2011:1, Coté,

М.-Н., 2005 : 18–19). Белгийският вариант на френския език се характеризира също със стабилност при разглежданата фонологична опозиция (Warnant, L., 1997: 170, 174; Sabio, F., 2013: 7), като се изключи тенденцията към нейното неутрализиране в полза на [ɛ̃] предимно в младежкия говор (Francart in Hambye, Ph., 2005: 87). На субфонемно ниво разглежданият вид замяна е свързана с процес на делабиализиране.

Причините за неутрализирането на двете носови фонемни – [ɛ̃] и [œ̃], и субституцията на [œ̃] с [ɛ̃] са от различно естество:

1) Фонологични – нестабилна опозиция между двете носови гласни [ɛ̃] и [œ̃]

Думите, съдържащи фонемата /œ̃/, са малко на брой като цяло, факт, определен от Картон като „ниска функционална производителност на [œ̃]“ (Carton, F., 1974: 63). Съществуват само четири опозиционни двойки : 1) brin et brun, 2) Alain et alun, 3) empreint et emprunt, 4) empreinte et emprunte (Lawton, M., 2009: 23). Принадлежността им към различна граматическа категория намалява рисковете от семантична неяснота, а това дава възможност за развитие на разглежданата тенденция във френската фонологична система и реорганизиране на носовите гласни (Hansen, A., 1998).

2) Артикулационни

Артикулационните фактори, благоприятстващи субституцията на [œ̃] с [ɛ̃], са следствие от фонологичните. Функционалната нестабилност на носово [œ̃] води до неговата учленителна нестабилност. В началото на ХХ в. [œ̃] се е произнасяла като средна гласна между двете фонемни [œ̃ - ɛ̃], като в продължение на век учленението ѝ се е колебаело, приближавайки се ту към едната, ту към другата от двете фонемни (Hansen, A., 2001). В наши дни фонемата /œ̃/, в повечето случаи, продължава да се произнася като средна гласна между [œ̃ - ɛ̃] (Hansen, A., 2001).

3) Акустично-перцептивни фактори

Акустично изследване на Лоншан относно френските носови гласни сочи, че включването на носната кухина при учленението на носовата гласна води до увеличаване на честотата на F₁ и в по-малка степен на F₃ (Lonchamp in Carton, F., 1974: 51). За носовите гласни [ɑ̃], [ɛ̃] и [œ̃] F₁ се разполага в една и съща зона – между 600 и 750 Hz. При [ɔ̃] F₁ и F₃ могат да се слоят в един връх – между 500 и 800 Hz. В много голяма степен честотата на F₂ е тази, която осигурява разграничаването на гласежа на носовите гласни: около 1500 Hz за [ɛ̃], около 1250 Hz за [œ̃] и 1000 Hz за [ɑ̃] (Carton, F., 1974: 51). Гласежът на носовите гласни не е така отчетлив, както този на оралните гласни, тъй като единственият разграничителен акустичен признак при тях е честотата на F₂. Според Картон това може да обясни смесването на [ɛ̃] и [œ̃] (Carton, F., 1974: 51).

Перцептирането на дадена гласна е възможно благодарение на това, че тя заема определен участък от вокалното пространство, в рамките на който може да се реализира с различни нейни алофони, без да промени фонологичната си стойност. Вокалното пространство е разпределено между гласните фонемни на даден език. Картон установява, че от перцептивна гледна точка разграничението между фонемите [ɛ̃] - [œ̃] е най-неясно (Carton, F., 1974: 63). Границите между фонемите във вокалното пространство са дифузни, което позволява навлизане на една фонема в дисперсното поле на съседна фонема, т.е. неутрализиране на фонологичната опозиция между тях, и освобождаване на вокалното пространство на неутрализираната фонема. Този процес води до изместване на границите и на останалите фонемни. В този смисъл освободеното вокално пространство от [œ̃] трябва да бъде запълнено от друга фонема, което създава предпоставка за верижна промяна в цялата вокална система (вж. изследването на Лабов in Lawton, M., 2009: 41-42), каквато се наблюдава и при френските носови гласни.

4) Фреквентност на дискурсивна употреба

Статистически носово [œ̃] има най-ниска честота на дискурсивна употреба: 0,5%, докато носово [ɛ̃] притежава 1,2%, носово [ɔ̃] – 2,1 %, а носово [ɑ̃] – 3,4% (Carton, F., 1974: 63). По-късно изследване на Виолан дава следните резултати относно дискурсивната употреба на носовите гласни: носово [ɛ̃] – 1,845%, носово [ɔ̃] – 2,255 %, носово [ɑ̃] – 3,09% (Wioland, F., 1991: 30), като носово [œ̃] е изключено от състава на носовите гласни поради

неговата нефункционалност, в резултат на което се увеличава дискурсивната фреквентност най-вече на носово [ɛ̃].

5) *Ограничени възможности за фонологична опозиция с оралните фонем*

Функционалността на фонемата [œ̃] е ограничена във възможността ѝ да влиза във фонологична опозиция с всички орални фонем. Носово [ɛ̃] например се намира във фонологична опозиция с гласната отворено [ɛ], докато носово [œ̃] не участва в такава с отворено [œ] (Carton, F., 1974: 63). Нефункционалността на [œ̃] води като цяло до колебание при произнасянето на останалите носовите гласни (/ã/, /ẽ/ и /õ/), факт, който е довел до липса на равновесие и асиметрия сред останалите носови фонем (Léon, P., 1993: 243, Lawton, M., 2009: 27).

1.2. Функционална субституция на носово [œ̃] с носово [ã]

Случаите на ненормативна замяна на носово [œ̃] с носово [ã] са сравнително малко и се наблюдават под диалектно влияние. В нормандския говор например гласна [œ̃] се заменя от [ã]: *quelqu'un* се произнася [kelkã] (Carton, F. et al., 1983: 29). Този вид субституция е свързан с промяна на мястото на учленение и с постериоризиране на заменената фонема.

2. Функционална субституция на носово [ɛ̃]

В парижкия просторечен говор се наблюдава тенденция към отваряне на [ɛ̃] и замяната му с [æ̃], звук, който няма фонологична стойност за френския език. Възможно е също постериоризиране на [ɛ̃] и произнасянето му като [ã]: *copain* [kɔpɛ̃] => [kɔpã], *magasin* [magazɛ̃] => [magazã] (Carton, F. et al., 1983: 84). Най-често тази промяна се наблюдава във финална позиция. В бретанския говор е възможно затваряне на носовата гласна [ɛ̃] до [ẽ]: *vingt* [vɛ̃] (Carton, F. et al., 1983: 34). Фонетичните промени при носово [ɛ̃] засягат смислоразличителния признак степен на артикулационен отвор: 1) при неговото увеличаване се реализира носовата гласна [æ̃] и 2) при неговото намаляване е налице учленение на носовата гласна [ẽ]. При промяна на локалния фонологичен признак при [ɛ̃], се извършва постериоризиране и се произнася фонемата [ã].

3. Функционална субституция на носово [ɔ̃]

Сред често наблюдаваните ненормативни субституции е тази на носово [ɔ̃] с носово [ã]. В гасконския диалект съществува тенденция към отваряне на носовите гласни, като учленението на носовата гласна [ɔ̃] се доближава до това на [ã] (Carton, F. et al., 1983: 61). Тенденцията към функционална замяна на [ɔ̃] с [ã] е характерна особеност също за севернопикардския, лотарингския и нормандския говор: *content* [kɔ̃tã] => [kãtã] (Carton, F. et al., 1983: 25), *monter* => [mãnte] (Carton et al., 1983: 21), *maison* [mezɔ̃] => [me:zã] (Carton, F. et al., 1983: 29). В академичния говор, чиято фонологична система притежават само 3 носови фонем - [ɛ̃], [ɔ̃] и [ã] (Ryan, R., 1995: 127), се наблюдава тенденция към неутрализиране на носовите гласни [ɔ̃] и [ã] в полза на [ã] в отворена ударена сричка: *ils sont* [isã] (Ryan, R., 1995).

4. Функционална субституция на носово [ã]

4.1. Функционална субституция на носово [ã] с носово [ɔ̃]

Замяната на [ã] с [ɔ̃] е била характерна за френския просторечен говор още през XVII век (Hansen, A., 2001), а днес тя се наблюдава в парижкия просторечен говор (Caron et al., 1983: 84) и най-вече в говора на младежите от предградията на Париж (Hansen, A., 2001:43). Хансен смята, че би могло да се говори за верижна промяна при френските носови гласни : [ɛ̃] => [ã] , [ã] => [ɔ̃], която би могла да доведе до преобразуване на цялото вокално пространство (Hansen, A., 2001). В артикулационно отношение субституцията на [ã] с [ɔ̃] е свързана с постериоризиране на носово [ã] – мястото на учленение на гласната [ã] се изтегля назад, в резултат на което гласежът ѝ се заменя с този на гласната носово [ɔ̃]: *argent* [æɾzã] (пример на Carton, F. et al., 1983: 84), *attention* [atãsjã] (Gadet, F., 1989: 99). Според Гаде в последния случай не би могло да се говори за фонетично явление, тъй като една и съща

вокална конфигурация не води до същия ефект в друга дума (Gadet, F., 1989: 99). Наблюдаваната промяна в последния пример би могла да бъде интерпретирана обаче като регресивна асимилация – носово [ɔ̃], намиращо се под ударение и в доминираща позиция, въздейства върху гласна [ɑ̃] от предходната сричка, като я асимилира по два фонологични признака: степен на артикулационен отвор (посока към намаляване) и място на учленение. Тенденция към замяна на [ɑ̃] с [ɔ̃] се наблюдава също в бретанския говор: [p^harɔ̃]⁵⁹ (Carton et al., 1983: 34), в нормандския говор: pensé [pɔ̃se], emplacement [ɑ̃plasmɔ̃] (Carton, F., et al. 1983: 29-30)⁶⁰. В някои райони на Валония, напр. Лиеж, Варем, в устната реч е налице също смесване на [ɑ̃] и [ɔ̃] (Warnant, L., 1997: 169).

4.2. Функционална субституция на носово [ɑ̃] с носово [ɛ̃] или с носово [æ̃]

В говора на областта Юра носово [ɑ̃] може да бъде произнесено като гласна, близка до [ɛ̃]: dedans [dɛdɛ̃], но е възможно също така частично деназализиране и антериоризиране на носовата гласна и произнасянето ѝ като [æ̃]⁶¹: *important* [ɛ̃pɔ̃rɑ̃.tɛ̃], *bâtiment* [batimæ̃] (Carton, F. et al., 1983: 42). Антериоризиране на носово [ɑ̃] и произнасянето му като [æ̃] е характерно също за говора на Нормандия (Carton, F. et al., 1983: 30), както и за този на Оверн, където би могло да се говори за *позиционна* обусловеност – замяната се извършва в позиция пред съгласна: septembre [septæ̃br] (примери на Carton, F. et al., 1983: 70). В квебекския вариант на френския език учленението на носово [ɑ̃] е силно антериоризирано и се осъществява обикновено като [æ̃] (blanc [blæ̃] (Echenne, J., 2006: 336). Носовата гласна [ɑ̃] има предна артикулация и в албъртския вариант на френския език, в който се забелязва тенденция към произнасянето ѝ като [ɛ̃] в *отворена сричка* (Rochet, V., 1994: 445): „banc“ => [bɛ̃], la ville de Caen => Caen [kɛ̃]. Характерно за онтарския вариант на френския език е антериоризиране на [ɑ̃] в [æ̃], определено като просторечно (Léon, P., 1994: 394, 401, 402).

ИЗВОДИ

Субституцията на носово [œ̃] с носово [ɛ̃] е най-често наблюдаваната функционална замяна на носова с друга носова фонема в устната практика на френския език, въпреки фонологичната устойчивост на /œ̃/ в Южна Франция, в белгийския, в канадския вариант на френския език. Тя се дължи на ниската функционална производителност на [œ̃], а настъпващите промени с останалите носови гласни са следствие от верижна промяна във вокалното пространство на френската фонологична система. Факторите, довели до субституцията на [œ̃] с [ɛ̃], са фонологични, артикулационни, акустично-перцептивни, но не бива да се изключват и тези, свързани с намалената дискурсивната фреквентност на [œ̃], както и ограничените му възможности за фонологична опозиция с орални фонемни. Случаите на замяна на носово [œ̃] с носово [ɑ̃] са със сравнително рядка проява и се наблюдават под диалектно влияние (напр. в нормандския говор). В парижкия просторечен говор съществува тенденция към субституция на [ɛ̃] с нефонологичния звук [æ̃] или с носово [ɑ̃]. Функционална субституция на носово [ɔ̃] с носово [ɑ̃] се извършва под диалектно влияние в гасконския, севернопикардския, лотарингския, нормандския. В академичния говор субституцията на [ɔ̃] с [ɑ̃] зависи от вида на сричката – *отворена ударена* сричка. Замяната на [ɑ̃] с [ɔ̃] е характерна за парижкия просторечен говор, за говора на Бретан, на Нормандия, както и за говора на някои райони на Валония, за просторечния академичен френски език, където тя е *позиционно* и *силабично* обусловена – *финална отворена* сричка. Субституция на [ɑ̃] с [ɛ̃] би могла да бъде наблюдавана под диалектно влияние в говора на областта Юра, но е възможна също така частична деназализация и леко антериоризиране на носовата гласна и произнасянето ѝ като [æ̃] в говора на Нормандия, в квебекския и албъртския вариант на френския език, в говора на Оверн в *предконсонантна* позиция.

⁵⁹ В бретанския говор преградните съгласни се характеризират със силна артикулационна атака (Carton et al., 1983: 34).

⁶⁰ Макар и рядко, би могъл да бъде наблюдаван и точно обратният вид субституция дори при образувани информатори – [ɔ̃] се произнася като [ɑ̃]: bon [bɑ̃] вместо [bɔ̃] (Carton, F., 1974: 197).

⁶¹ Кръгчето в горен индекс, следващо носовата гласна, обозначава частичното ѝ деназализиране.

REFERENCES

- Carton, F. (1974). *Introduction à la phonétique du français*. Paris : Bordas.
- Carton, F., Rossi, M., Autesserre, D., P. Léon (1983). *Les accents des Français*. Paris : Hachette.
- Coté, M.-H. (2005). *Phonologie française*. URL: <http://aix1.uottawa.ca/~mhcote/pages/Ms-PhonoFr.pdf> (Accessed on 10.03.2019).
- Durand, J. J. Eychenne (2011). La phonologie des voyelles nasales: typologie, universaux et acquisition. URL: <https://docplayer.fr/25712868-La-phonologie-des-voyelles-nasales-typologie-universaux-et-acquisition.html> (Accessed on 10.09.2020)
- Durand, J. Ch. Lyche (2004). Structure et variation dans quelques systèmes vocaliques du français: l'enquête. *Phonologie du français contemporain (PFC)*. Version préfinale d'un article paru sous le même titre dans A. Coveney & C. Sanders (eds) *Variation et francophonie*. Paris : L'Harmattan, 217-240.
- Eychenne, J. (2006). *Aspects de la phonologie du schwa dans le français contemporain optimalité, visibilité prosodique, gradience*. URL: http://www.julieneychenne.info/files/pdf/Eychenne_these.pdf (Accessed on 7.05.2019).
- Elsaadani A. Variation en système vocalique du français actuel (à partir des données tirées du corpus pfc) URL: https://www.academia.edu/8944432/Variation_en_syst%C3%A8me_vocalique_du_fran%C3%A7ais_actuel. (Accessed on 25.09.2018).
- Gadet, F (1989). *Le français ordinaire*. Paris : Colin.
- Hambye, Ph. (2005). La prononciation du français contemporain en Belgique. Variation, normes et identités. URL: http://dial.academielouvain.be/downloader/downloader.py?pid=boreal:4883&datastream=PDF_01 (Accessed on 10.10.2018).
- Hansen, A. B. (1989). *Les voyelles nasales du français parisien moderne*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen.
- Hansen, A. B. (2001). Les changements actuels des voyelles nasales du français parisien : Confusions ou changement en chaîne ? *La Linguistique*, vol. 37 fasc. 2/2001, Paris: PUF, 33-48.
- Léon P. (1983). Les voyelles nasales et leurs réalisations dans les parlers français du Canada. *Phonologie des usages du français*, sous la direction de Henriette Walter. *Langue française*, N° 60, 48-64.
- Léon, P. (1992). *Phonétisme et prononciation du français*. Paris : Armand Colin.
- Léon, P. (1993). *Précis de phonostylistique*. Parole et Expressivité. Paris: Nathan Université.
- Léon, P. (1994). Recherches sur le phonétisme du franco-ontarien et sa mouvance. *Langue, espace, société: les variétés du français en Amérique du Nord*, Sainte-Foy: PU Laval, 387-409.
- Lawton, M. (2009). L'évolution de la phonétique et de la phonologie des voyelles nasales du français standard depuis le XXe siècle, URL: <http://ufdc.ufl.edu/UFE0025040/00001>. (Accessed on 7.01.2018)
- Østby, K.A. (2007). Aspects du français oral: la haute bourgeoisie parisienne. // *Bulletin PFC*. N° 7. *PFC : enjeux descriptifs, théoriques et didactiques*, 227-239
- Pustka, E. M. Vordermayer. (2007). Le français parlé en Haute-Savoie et les corrélats prosodiques d'un accent perçu comme « traînant ». *Phonologie du français contemporain*, Bulletin N° 7, 273-283.
- Rochet, B. (1994). Le français à l'ouest de l'Ontario. Tendances phonétiques du français parlé en Alberta. *Langue, espace, société. Les variétés du français en Amérique du Nord*. Les presses de l'Université Laval. 433-455
- Ryan, R. (1995). La neutralisation de l'opposition /õ/ et /ã/ observée dans un parler acadien de l'Ile-du-Prince-Edouard. *Le français des Amériques. Trois-Rivières*: Presses Universitaires de Trois Rivières, 181-199.

Sabio, F. (2013) Phonétique, phonologie, écriture. URL: <http://lecrpe2015.e.l.f.unblog.fr/files/2013/08/phonologie-et-phonetique1.pdf> > (Accessed on 16.09.2017)

Stoyanova, N. (2011). The functionality in the structuring of the semantic material and the ambiguity of the term "semantic field". *Paisii Hristov, a career in the service of the word*. Veliko Tarnovo: Faber, 105-113 (**Оригинално заглавие:** Стоянова, Н. Функционалността при структурирането на семантичния материал и многозначността на термина "семантично поле". Паисий Христов, една кариера в служба на словото. Велико Търново: Фабер, 105-113.

Stoyanova N. (2012). Isotopie et interprétation du texte dans le processus de traduction. *Proceedings of the International Scientific Conference Theory and Practice of Translation*. Veliko Tarnovo: Faber, 253-263.

Tuailon, G. (1994). Le Français a-t-il quatre voyelles nasales ? *Communication and Cognition*, 27, Van Deyck (éds). 123-132.

Warnant, L. (1997). Phonétique et phonologie. *Le français en Belgique. Une langue, une communauté*. Louvain-la-Neuve:Duculot,163-174.

Wioland, F. (1991). *Prononcer les mots du français*. Paris: Hachette.